

GLASNIK SHD GAZETTE

ГРБ ТЕКЕЛИЈА ОД КЕВЕРМЕША И ВИЗЕША ARMS OF FAMILY TEKELIJA DE

Inside this issue:

Descent of HRH Crown Prince Aleksandar II 4

YU maritime flags law of 1937 5

Václav Měříčka dies, the obituary 7

Heraldica curiosa 7

Heraldic Art 8

An old photograph 8

Текст првобитно објављен у часопису PROZOR #9

Породица Поповића се из дела Србије под турском окупацијом иселила у крајеве под влашћу Круне светог Иштвана у седамнаестом веку. Породично предање, како извештава Сава Текелија, говори да су некада били власници Текије, те да надимак Текелије – који се касније трансформисао у алтернативно презиме рода – вуче корене одатле. Има, ипак, и друкчијих мишљења, па се спекулисало и са могућношћу да назив "Текелија" има неке везе са изумирањем великог и утицајног рода Текели де Кежмарк у Угарској, и са настојањем да се макар сличношћу презимена део њихове славе и утицаја "преслика" на наше Поповиће!

Први значајни Поповић–Текелија за кога знамо био је Јован Рођен је у Араду и рано се определио за војну службу. Знамо да је учествовао у опсади Будима 1686, и да је 1697. године извео велики подвиг извештавши принца Евгенија Савојског о почетку повлачења Турака из Бачке, што је овоме послужило да турске трупе изненади у повлачењу и потуче их до ногу код Сенте 11. септембра. Кажу да је Јован Текелија трупе савојског принца провео по ноћи без месечине кроз богаве између мочвара и бара. У време када је извео овај подвиг, који му је донео надкапетанство Поморишке границе, Јован Текелија је већ поседовао статус и достојанство угарског племића. Његова је каријера у царској вој-

сци од тада ишла узлазном линијом. Био је задужен за изградњу арадске тврђаве, а у периоду 1706–1709. учествовао у биткама против Ракоцијевих устаника (тридесет првог јула 1708. године пао је у заробљеништво Ракоцијевих куруца, да би тек наредне године успео да буде ослобођен у замену за двојицу угледних устаничких вођа). За те своје подвиге одликован је Великом златном медаљом за храброст на ланцу. Године 1715. откупио је пустаре Кевермеш и Визеш, па му је 1724. године одобрено да он и његови потомци могу убудуће користити име и племићки суфикс "племенитих Поповића–Текелија од Кевермеша и Визеша".

Капетан Јован Поповић–Текелија није се разликовао по свом виђењу судбине Срба у Угарској од виђења великог броја Срба официра у Преку. Заједно са надкапетаном Потиске крајине Вулином Илићем, сазнавши да Петар Велики спрема рат са Турском, понудио је марта 1711. године руском цару ангажовање Срба на страни Русије и Православља. Како из Русије није било одговарајуће реакције на понуду, Јован Поповић–Текелија и Вулин Илић, којима се сада придружио и хаџи–Мојсије Рашковић, обновили су своју понуду цару. Њихова процена је била врло оптимистичка (Илић је нудио 20.000 Срба граничара, а Текелија и Рашковић 10.000), али ни то није изазвало већу пажњу руског двора у том моменту. Тек касније, око 1724. године, цар ће се сетити ове понуде и покренути акцију за пресељавање Срба из Угарске у Русију.

Јован Поповић–Текелија је имао четири сина: Ранка, Јована, Михаила (Мишка) и Саву. Сва четири сина су изабрали војну службу. Ранко је постао капетан, Јован врховни капетан поморишке границе, Мишко капетан у Сомбатхељу, а Сава поручник. Ранко се женио два пута. Први пут Алком, кћерком пуковника Мојсија Рашковића (о тој женидби је спевана и народна песма), а други пут Аном Цветковић. Имао је пет синова, и (чини се) није био неки узорни отац! Када се 1841. године по други пут оженио, уместо да сâм као официр крене под заставу, извукао се шаљући наместо себе свог трећерођеног сина Петра. Млади Петар Текелија је у војној служби остао пуних седам година, а када се коначно вратио родитељском дому није му дуго требало да се са оцем сукоби око команде над граничарима. Сукоб је морао бити веома озбиљан јер се завршио коначним разлазом оца и сина. Ранко Поповић–Текелија, поред свих заслуга, изгледа да није био нарочито образован, нити се претерано трудио око своје деце.

Петар Поповић–Текелија, напустивши родитељски дом, потражио је срећу у Русији. Његова каријера у служби цара била је спектакуларна; сматра се да све до 20. века ни један официр Србин није начинио такву војну каријеру као он! У Седмогодишњем рату стекао је велико искуство борећи се у саставу јединица које је Катарина Велика послала у помоћ Марији Терезији. Осим искуства и чина стекао је и гадну рану на

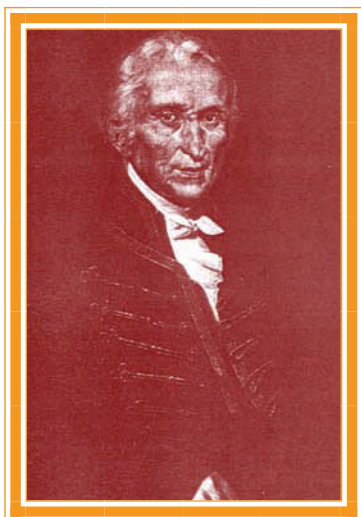
Грб породице Поповић–Текелија од Кевермеша и Визеша. Arms of nobles Popovic-Tekelija de Kevermes & Vizes.

(Continued on page 2)

Грб крфске грофовске породице Фламбуриари са црвеном заставом на којој је црни двоглави орлао, истоветном оној са грба Текелија. Фламбуриари спадају у млетачко племство *de terra ferma*, а њихово презиме указује да је у питању *armes parlantes* (flamulon- застава, односно на албанском flamur- застава).

Arms of the Corfiot comital family of Flamburiari, with a red flag displaying double-headed black eagle (same as in arms of the Tekelija). It is an obvious armes-parlantes case, since Greek φλαμουλον, or Albanian flamur both mean flag.

Сава Текелија, "висок, мало погнут стари господин, са особито фином, белом и руменом кожом на образу, а седим, ретким финим власима на глави. Обично је ишао у хлаче у чизмама, а фрак једне боје са истима, угасито модре..." (опис Јована Суботића из "Автобиографије"). Sava Tekelija was a "tall, little stooping, gentleman with very fine white and pink face skin, and with sparse white fine hairs upon his head. He usually wore breeches and boots, and tail-coat of the same dark-blue colour..." (as Jovan Subotich described him in his "Autobiography").

(Continued from page 1)

глави коју му је сабљом на-нео неки пруски драгон; од снаге ударца прсла му је лобања, па су кости морали утезати гвозденим обручем. Ожиљак од те ране Петар Текелија је читавог живота носио као неку врсту одликовања. По завршетку рата унапређен је у чин потпуковника, а по избијању Руско-турског рата 1768. године командовао је Српским хусарским пуком. У бици код Бендера рањен је стрелом и пушчаним метком, а јунаштво и вештина у командовању донели су му орден Св. Георгија 3. степена и орден Св. Ане 1. степена. Поседовао је сопствени пук са којим је успео да без крви угуши једну од повремених побуна Запорошких козака, а портрет му је висио у Ермитажу још за његовог живота! Причало се да су само он и капетан Петар Манојловић имали дозволу царице Катарине Велике да могу у војној служби носити бркове.

После Кримске експедиције добио је чин Генерал-ан-шефа и велико имање у Витебској губернији са 500 душа. Чин Генерал-ан-шефа је у то време био положај теоретски раван чину фелдмаршала, али у пракси је био подређен фелдмаршалу (касније је замењен изразом "Генерал пешадије" или "Генерал коњице"). Својим бројним одличјима додао је и орден Св. Александра Невског. Савременици га описују као човека темељног али не дебелог, средњег раста, светле пути и жућкастих очију; кажу да је био веома ћутљив, не много образован, али природно мудар и одмерен. Као многи други Срби., високи официри у Русији, није се женио нити је имао потомства. Био је побожан и богато даривао српске манастире. Каријеру овог изузетног човека окончао је необичан и трагичан усуд: после успешног похода у Другом руско-турском рату, када је командовао над 84.000 војника на широком потезу од Црног до Каспијског мора, и када је стекао орден Св. Владимира 1. степена, установио је свој штаб на реци Куми. Ту је примио од локалног татарског хана на поклон прекрасног коња кога је желео што пре да појаше. Коњушар, који није имао искуства са татарском дресуром и обичајима, ставио је коњу стандардне жвале, услед којих је животиња подивљала,

збацила Петра Текелију на земљу и сручила се свом тежином на лежећег Генерал-ан-шефа. Од страховитог притиска генералу је прсао зид трбуха и просула се утроба. Ова тешка повреда није убила Текелију, али се од ње никада није опоравио. На своју молбу разрешен је дужности 1790. године и вратио се у своју резиденцију у Миргород, у коме је боравио од када је постављен за заповедника Нове Србије. Ту је и умро две године касније, од последица несрећног пада. Његово, имање, име и титула прешли су, како наводи Мита Костић, дому Куракиних.

Петар Текелија је имао брата Јована, ожењеног Мартом, синовицом митрополита Павла Ненадовића. Имали су два сина (Петра и Саву) и једну кћерку, која се удала за Аврама племенитог Путника, заповедника Панчевачког пука. Сава Поповић-Текелија свакако је најзначајнији припадник овог изузетног рода. Рођен је у Араду 17. августа (по старом календару) 1761. године; тамо је и преминуо после осам деценија радом испуњеног живота, 21. септембра 1842. године. Био је човек великог дара и, мада му је образовање – чини се – било доста хаотично, завршио је и докторирао правне науке у Бечу. За разлику од својих родитеља, који изгледа да су осим српског знали само нешто румунски, јер је остало записано да је једном приликом цар Јозеф Други боравио у њиховом дому у Араду, и да гост и домаћини нису били у стању да се разумеју, поседовао је таленат за језике, па је говорио (пored српског) и румунски, мађарски, немачки, латински, италијански, француски, шпански, а – кажу – и неке од семитских језика! Поседовао је једну од најбогатијих и највећих приватних библиотека у нас, штампачко је о свом трошку значајну мапу Србије и српских земаља, а 8. августа 1838. године изабран је за доживотног председника Матице српске. Доста је писао и аутор је једне од, у Срба ретких, аутобиографија.

Године 1790. одржан је у Темишвару Српски црквено-народни сабор на коме је Сава Поповић-Текелија био један од посланика. Сабор је држан у тешком периоду аустријско-угарских сукоба, и посланици су се међусобно оштро поделили по питању ст-

ратегије даље политике и судбине Срба у Преку. Сава Текелија је заступао опозиционе ставове према бечком двору, и заговарао блиски односе и тешну сарадњу са Мађарима верујући да су земаљски закони за Србе боља заштита од крунских привилегија које Цар по својој вољи може дати, али и одузети. У то време Сава је држао положај подбележника чанадске жупаније и период између Темишварског сабора и 1802. године време је његове највеће политичке активности. Из тог времена потиче његов Меморандум о стварању Илирије упућен Наполеону (који је у доброј мери реализован 1809. године) и Меморандум цару Франци Првом о политици Аустрије према Србима, у којој се залагао за обнову Српског царства.

У приватном животу Сава Поповића-Текелије није био среће. Године 1815. ожењено се Амалијом Безек, мађарском племкињом са којом није имао деце. Развео се 1821. године, и више се није женио. Прву биографију о "високоплекменитом господину Сави от Тјукули, господину Визеша и Кевермеша, златне надпелтице кавалјеру, Његовог цесаро-краљевског и апостолског величества совјетнику, многи' славни' мађарски' комитата приседатељу и свију права доктору" написао је др Јован Суботић. У Нолитовој библиотеци "Српска књижевност" објављено је "Описаније живота мога" Сава Текелије (приређивача Александра Форишковића) 1989. године.

Један од највећих спомена који је остао за Савом Текелијом био је његова задужбина "Текелијанум", основан 21. августа 1838. године у Пешти, са циљем да обезбеди смештај за сиромашне српске студенте који долазе на школовање у мађарску престоницу. У ту сврху купио је једну већу кућу у улици Ваци, близу српске цркве, а задужбини је даровао још једну кућу у Пешти, три куће у Араду, 28 јутара земље и 100.000 форинти. У згради Задужбине налазиле су се спаваонице, библиотека, као и просторије за рад Матице српске, њеног Летописа и т.д. Текелијанум је у прво време примао 12, а потом 18 потомаца. После смрти оснивача управу над Задужином преузела је Матица српска. Рачуна се да је од оснивања

до почетка Првог светског рата кроз Текелијанум прошло укупно 346 питомаца.

Поред Текелијанума, Сава Текелија је основао још једну задужбину за школовање по 4 сиромашна српска студента из Војне крајине на бечком политехникуму, за шта је одвојио 108.000 форинти, а питомце је одабирао Митрополит карловачки.

Породица Поповић–Текелија се угасила са Петром Поповићем–Текелијом, Савиним старијим братом, који је умро 1844. године. Био је жупан чанадски, краљевски и дворски саветник. Руски огранак Текелија се угасио са Лазаром Лазаревичем Текелијом, руским поручником, погинулим у бици код Трапезунта у Малој Азији.

Грб племените породице Поповић–Текелија од Кевермеша и Визеша представља плави штит на коме по зеленом тлу ка левом боку ступа златни дворепи пропети лав који обема предњим шапама држи златно копље са кога лепрша развијени црвени дворепи стег са мотивом двоглавог црног орла, а иза лава на заузданом и зеленом ашом опремљеном сребрном коњу ступа природни коњаник у црвеној униформи, црним чизмама и калпаком са белим пером, са сабљом у левој руци. Челенка је једно сребрно нојево перо, а плашт је црн постављен златом (десно) односно црвен постављен сребром (лево). Иначе, у односу на упис у “Краљевској књизи” (Том 1, лист 231) по времену налазимо и представу грба Текелија који се у неким детаљима разликује. Тако, на пример, на осмртници Саве Текелије видимо у челенци два нојева пера, а на његовом портрету (који је радио Тан Мор) три пера у челенци, лав не ступа испред него упоредо са коњаником, аша је црвена, а чизме у коњаника, који сабљом замахује уместо да је држи испред себе, су златне. Чак се и боја плашта разликује. Угарска хералдика, за разлику од других националних хералдичких система у Европи, склона је наративности, па овако компликоване композиције на штиту нису ретке. Ретко је, међутим, и у угарској и у свакој другој националној хералдици, наићи на оријентисаност хералдичке композиције ка левој страни (можда

свега око 1% грбова има такву оријентацију). Мотив двоглавог црног орла на стегу који на копљу носи лав вероватно потиче од пуковских боја јединице у којој је служио Јован Поповић–Текелија (то је само претпоставка за коју за сада нема довољно чврстих доказа). Златни дворепи лав је, иначе, део грба Диштрикта великокикиндског и коришћен је често да представи Банат, који као територија није никада имао свој грб.

Popovich family moved from the part of Serbia under Turkish occupation to that under the sovereignty of the Crown of St. Stephen in 17th Century. They claimed to have had been Lords of Tekija, and from that place they took the substitute name of Tekeliya, under which they reached a certain fame. After another noble family of considerable wealth and influence (Tököly de Kezsmark) in Hungary died out, they completely hungarised the family name, perhaps expecting that some of the former's glory would reflect upon them as well.

The first known family member that reached fame was one Jovan (John), born in Arad, who took part in defense of Buda against Turks in 1686. He became famous as man who brought to Prince Eugen of Savoy news about the retreat of Turkish troops and who having been assigned to lead the troops through some shortcuts between marshes and ponds, facilitated the Prince to start an instant maneuver and to defeat Turks soundly near Senta in 1697. The said John was already a noble, and was granted high military position in recognition of his merits. He got commission to build the Arad Fortress, and took part in fighting with Rakoczy's insurgents. He held also Grand Gold Medal for Bravery on Chain, and having purchased pusztas Kevermes and Vizes – got Royal Licence as Noble Popovich-Tekeliya of Kevermes and Vizes.

John had four sons: Ranko, John, Michael and Sava. Ranko married twice, and fathered five sons. One of them, Peter, became famous Russian General-en-Chef. Another son, John, married the niece of the Metropolitan Bishop Paul Nenadovich. and had two sons, Peter and Sava. This Sava is the most famous member of this distinguished House. He was born in Arad on August 17th 1761, and died on

September 21st 1842. In 1838, as a recognition for his tremendous humanitarian and educational merit, he was elected President of the Serbian Institute (Matica Srpska) for life. His elder brother Peter, who died in 1844, was ultimus familiae.

The coat-of-arms of the Popovich-Tekeliya family was: Azure upon a ground Vert a Hungarian cavalrman properly attired and holding a saber erect riding white stallion sinisterwise caparisoned of the second and following a lion rampant queue-fourche holding with his front paws a spear Or from which a swallow tailed banner is displayed being Gules an eagle double headed and displayed Sable. Crest: A single ostrich feather Argent. Lambrequin: dexter Sable lined Or, sinister Gules lined Argent.

However, one finds several variants of the said coat of arms. Portrait of John Tekeliya and Than Mor portrait of Sava Tekeliya display the particularities of the another version

(Continued on page 6)

Јован Текелија (сасвим горе), Сава Текелија по портрету Мор Тана из 1861. (доле) и увећан грб са истог портрета. John Tekeliya (above) and Sava Tekeliya, according to the Than Mor portrait (below), including enlarged representation of Tekeliya coat of arms (three feathers crest version).

